

Offentlighedsteologi, kirkens (retlige) ordning, samfundets rammebetingelser

Eller: kirkeretlige forudsætninger for at tale om offentlighedsteologi

Bidrag til drøftelse på Haderslev Stiftskonvent 2019

Af Lisbet Christoffersen

Professor i Law & Religion, Roskilde Universitets Institut for Samfund og Erhverv samt
Adjungeret professor i Kirke- og religionsret, Det teologiske Fakultet, KU

1. Ingen kirker eksisterer uden retsorden og samfundsmæssige rammebetingelser

1.1. Den tyske 1523-model (Martin Heckel, Wolfgang Huber)

Samfund og ret er (blevet) sekulært og fælles, alle må indrette sig på den fælles sekulære ret.

Fra religiøs pluralisme til religionsfrihed, ikke blot individuelt, men (især) kollektivt, skaber imidlertid grundlag for en forfatningsretligt beskyttet ret til intern-kirkelig kirkeret, en juridisk selvbestemmelse i overensstemmelse med vores selvopfattelse.

Denne kirkeret skal (sekulært) kunne genkendes som ret; og teologisk finde legitimitet som i hvert fald protestantisk i post-Barmen-forstand.

Modellen bliver ikke genkendt som religiøs, derfor afvises tilsvarende krav fra islamisk ret.

1.2. generelt om syd-for-Kruså-modeller

1.2.1. i den tyske model er kirkeretten en undtagelse inden for retssystemet – forfatningsdomstolen afvejer hensynet til (kollektiv) religionsfrihed overfor andre hensyn (en række ansættelses- og fyringssager i EKD, mormoner, katolikker mv i Tyskland)

1.2.2. Kirken er retten – transnational kanonisk ret anerkendes som international ret på niveau med statens ret. Anerkendt ved EMD i bl.a. sager om fyringer i katolske og ortodokse kirker, universiteter og (konfessionel) religionsundervisning i offentlige skoler i Spanien, Italien, Østrig, Rumænien

1.2.3. Wall of Separation amerikansk forfatning: staten må ikke blande sig i kirken, heller ikke i dens organisering eller dens afgrænsning – det er kirken, der fastlægger, hvad kirken selv fastlægger og hvad der derfor er undtaget fra statslig retsorden og statslige domstole (e.g. Hosanna Tabor i US Supreme Court)

1.2.4. Staten er retten og derfor skal staten godkende udnævnelse af f.eks. biskopper i Kina – en genopførelse af investiturstriden fra 1100tallets Europa

1.3. Syd-for-Kruså-modeller har både en kirkeret og en kirke. Nu også i Norden:

Finland: 1867/1995, men lovgivningsmagten (der er kun én i Finland som i Danmark) skal godkende finsk kirkelov

Sverige: Lov om Svenska Kyrkan 2000 – fire betingelser – kan lovgivningsmagten trække i håndbremsen?

Norge: Den norske kirke selvstændig juridisk person 2017- ritualer mv fastlægges af kirkemødet – delegation i statslig lovgivning eller legitimitet i kollektiv religionsfrihed (eller i luthersk teologi eller)

Danmark: betænkning 1544/2014, men der er fortsat kun én lovgivende, en udøvende og en dømmende magt i Danmark.

Løsningsmuligheder i Danmark?

- a. En ny regering vil igen se på gennemførligheden af (dele af) 1544/2014. Og noget af det ville sandelig være ganske fornuftigt. Er drømmen *en (én) kirke*? Med forfatningsretlig legitimitet til selv at regulere – hvad?
- b. Nogle drømmer om, at vi afskaffer bare juraen i og under og omkring kirken. Teologien er bare kirken – uden retlige rammer.

Eks. 1: Liturgi-reform-arbejdet, bind 1

Eks. 2: Medlemskab af folkekirken uden teologiske bindinger.

I kombination: de menighedsråd, de menigheder, der skal udvikle liturgien, skal være teologisk ubundne

- c. Grundtvigs og Ørsteds fælles grundlovs-model: lovgivende magt regulerer rammebetingelserne. De retligt regulerede lokale kompetente instanser udvikler inden for givne retlige rammer. Ikke rent grundtvigsk ånd. Men heller ikke ren statslig forvaltning.

2. Styrken i dansk kirkeret – og svaghederne

- Sikring af den geografisk baserede sognekirkelighed (over for de varme fællesskaber)
- Sikring af sammenhæng (næsten! Fællesfonden!!) mellem betalingspligt og beslutningsret
- Sikring af den enkeltes ret til kirkelige handlinger og adgang til gudstjeneste (over for de åndeligt ledede fællesskaber) – dvs forbud mod kirketugt
- Sikring af et bredt udbud af kirkelige basistjenester – incl søndagshøjmesse – men har ritualer mv karakter af tvang eller af grundstruktur?
- Sikring af, at præster og øvrige ansatte behandles efter almindelige arbejdsretlige regler – over for teologisk begrundede fyringer mv
- Sikring af rammer for teologisk legitimitet og teologisk virksomhed for den enkelte – men med relativt for lidt plads til teologisk ledelse.

Kirkerettens opgave i en folkekirke

Jeg tror, mange forveksler 'retten' med 'staten' og drømmer om en fri folkekirke uden stat og uden ret.

Det er fint. Så længe I ikke har brug for hverken ret eller stat er alt jo godt.

Kirkerettens opgave i folkekirken er som grundlovens ramme i et folkestyre netop: At sætte rammen. Som forpligter Jer. Beskytter Jer. Men især beskytter dem, I er sat i verden for. Så kirkeledelser ikke bliver alt for emsige – ligesom politikere jo nødt til skal blive alt for emsige.

3. Hindrer dansk kirkeret en offentlighedsteologi?

ja

Folk bliver fyret/får påtaler alt for nemt.

Eller gør de?

- Mariager Fjord
- Flygtningepolitik
- Nationalkonservative grundlovsmøder

nej

Kirkeretten skaber netop stærke rammer om forkyndelsesfriheden (i modsætning til fri-kirke-retten).

Offentlighedsteologi er præsternes og folkets, de kristnes ansvar.

Biskopper og kirkeledelse skal styrke den offentlighedsteologiske samtale. Ikke være den.

Mine forslag:

Hvis rammebetingelserne ændrer sig

Så skal vi vel have en kirke.

Med det hele.

Incl en kirkeret, der i så fald er teologisk legitimeret

Forestillingen om en organisation, der alene er teologisk ledet.

Uden en struktur og en retsorden.

Det er i hvert fald ikke en luthersk forestilling.

Under de nuværende rammebetingelser

Skal den økonomiske selvforvaltning og strukturen for den offentlige samtale og ledelse styrkes.

Men det gode råd er, at tale om offentlighedsteologi for kirkefolket.

Ikke fra kirken.

Litteratur f.eks.

Hans Raun Iversen (eds) 2019, *The Danish Folk Church as a Cultural Institution*, SDU-forlag - Woodhead og Iversen (eds) *What Money Can't Buy – sammenligning af syv nationalkirker på tværs*.

L. Christoffersen (2018-2019): Disruption af folkekirkenes gudstjeneste. Fire artikler i Dansk Kirketidende. <https://grundtvig.dk/category/artikler-fra-dansk-kirketidende/disruption-af-folkekirkenes-gudstjeneste/>

L. Christoffersen (2019): *Towards Re-Sacralisation of Nordic Law in Marius Mjaaland, Formatting Religion*, Routledge

L. Christoffersen (2019): *Transnational Religious Law, exemplified by the Methodist Church*, in Bettina Lemann Kristiansen *Transnational law*, Routledge

L. Christoffersen (2020): *Grundtvig & Ørsted – Great Christian Nordic Lawyers*

L. Christoffersen (2020): *Legitimacy and Legality of Lutheran Canon Law in a Scandinavian Future*